

RIMSKA STELA
IZ SISKI.
Zagreb, Arheološki
muzej

RIMSKA STELA IZ SVOJIČA KRAJ
PERJASICE NA KORDUNU.
Zagreb, Arheološki muzej

KIP BOŽICE HEKATE
IZ ČITLUKA.
Sinj, Arheološka zbirka i
lapidarij franjevačkoga
samostana

Nina, koja je trebala predočiti liburnsku Anzoticu, premda su to nedvojbeno rimski rad i ikonografija. Iz nešto kasnijega doba potječu dijelovi statue Herakla (*Aequum*), importirane iz Atene, vrsne kopije poznata Skopasova kipa iz Sikiona. U rim. gradovima postavljaju se skupine carskih likova već od samoga početka carstva. Najbolje očuvana skupina iz Nina sastoji se od pet kipova, kojima (osim Augustove i Tiberijeve) nedostaju glave. Kipovi nadnaravne veličine simboliziraju Tiberijevu carsku moć i datiraju se potkraj njegove vlasti. Portreti iz Tiberijeva i Klaudijeva doba iz Salone te glave muškarca i žene iz Plomina, iz doba Hadrijana odn. Antonina Pija, najbolji su primjerci lokalne portretistike koji slijede uzore svojega vremena. — Tijekom II. st. smanjuje se izradba stela, a sve više se pojavljuju sarkofazi, kao luksuzni tip nadgrobna spomenika. Uzor za oblik sarkofaga postaje kuća s krovom na dvije vode, primijenjena već u manjemu obliku za urne. Nakon sred. II. st. počinju se uvoziti sarkofazi iz Atene (tzv. atički sarkofazi) i iz Rima sa svojim specifičnim formama i ikonografijom. Primjeri su takvih ranih sarkofaga atički fragmenti s otoka Koločepa s prikazom Kentaura u lovu na lavove te rim. fragment s glavom Oceana. Krajem II. i poč. III. st. atički uvoz sarkofaga i skulptura znatno se povećava. Sarkofazi su sa sve četiri strane bogato ukrašeni reljefima s gustom isprepletenim likovima, napuštajući tako klasičistički maniru široko raspoređenih figura. Teme su mitološke i simboličkom iskazuju eshatološka poimanja. Nekoliko se sarkofaga ubraja među najvažnije i najkvalitetnije na čitavu Sredozemlju: sarkofag s prikazom lova na Kalidonskoga vepra, najnoviji primjerak s prikazom borbe erota te primjerak s prikazom lova (Budimpešta—Salona). Među primjercima skulpture u punoj plastici ističe se statua *Venus Victrix*, fragmenti dekoracije namještaja (ukrašeni stupići stolova, nimfeja i dr.). Ta skulptura utječe na domaću izradbu sarkofaga i kipova. I rimske su radionice II/III. st. povećale izvoz sarkofaga i skulptura na I obalu Jadrana, ali su primjerci malobrojniji od atičkih. Među najkvalitetnije primjerce u čitavoj proizvodnji Rima ubrajaju se fragmenti sarkofaga s prikazom gozbe (*Totenmahl*) u Splitu te sarkofaga s prikazom Melegrova lova. U rijetkim slučajevima rimske teme se imitiraju i u lokalnim radionicama. Osim sarkofaga ima i imitacija skulpture u punoj plastici koje se od izvornika razlikuju samo po kamenu (vapnenac) i donekle po tehnici izradbe. Takvi

su primjeri statua Fortune (*Aequum*), fragment skulpture Eskulapa (Salona), sjedeća božica iz Pule itd. Lokalne su se radionice isticale i izradbom amblematskih dekoracija za forume i druge službene građevine. Skulptura slijedi rimsku državnu ikonografiju čiji je cilj veličanje carske moći. Primjeri su likovi Jupitera Amona na forumima Pule, Zadra, Salone i dr., koji pripadaju Augustovoj carskoj ideologiji, a tu se mogu pribrojiti i ukrasi gradskih vrata s monumentalnim glavama Herakla (Burnum), Rome (*Aequum*), Viktorije s pokorenim barbarom (*Aequum*), salonitanske Fortune (Salona), itd. — Vrlo zanimljiv centar izradbe skulptura nalazio se na noričko-panonskomu području, a njegovi su proizvodi očuvani u Varaždinskim Toplicama; čini se da je vrhunac proizvodnje u II. i III. st. Klasicizam tih kipova očituje se u pristupu materijalu i u ikonografiji. Ponekad je mekoća rubnih kontura toliko blaga i meka da pruža specifičan izraz, a duboko potklesavanje stvara svijetlo-tamni ugođaj. Karakteristični su primjeri takve skulpture lik Minerve, kubus s reljefom ratnika (božanstvo?) i reljef s prikazom nimfa i morskih čudovišta. Tragovi noričko-panonskoga kruga zapažaju se i u Sisciji pa i drugdje u Panoniji, osobito na sarkofazima s tzv. noričkom volutom kao okvirom za dekoraciju polja sa strana tabule. — Brončane plastike monumentalnih dimenzija očuvano je vrlo malo, a najkvalitetniji primjerci potječu vjerojatno iz importa. Među takvom plastikom ističu se lik Dionisa (Pergamon Museum u Berlinu), glava božanstva s frigijskom kapom iz Siska i dr. Sitna brončana plastika očuvana je u znatnijoj mjeri. Riječ je uglavnom o likovima božanstava iz lararija a kvaliteta rijetko prelazi razinu masovne proizvodnje. Vrlo je zanimljiva brončana plastika utilitarnoga karaktera: svjetiljke izrađene u obliku kipova (npr. u obliku dječaka s ribom iz Raba) ili ukrasi kola i zaprega, sandučića, ključeva, okovi vrata, namještaja i dr.

Mozaični su tepisi prilično malobrojni, osobito iz ranijega carskog doba. S poč. II. st. potječe crno-bijeli mozaik iz Isse s dupinima, u skladu s namjenom građevine (terme). Iz II/III. st. su mozaici iz privatne građevine u Saloni (zgrada namjesnika provincije?). Tepisi su bili ornamentalno zamišljeni, s figuralnim medaljonima, obično mitološkoga ili religijskoga sadržaja (Apolon, Triton, Orfej). Odlikuje ih kasnoant. ekspresija koja se najjasnije očituje u liku Tritona. U salonitanskim termama, iznad kojih je poslije sagrađena jedna od crkava episkopalnoga kompleksa, nalazio se